

УДК 811

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.45.3.6>

ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПУБЛІЧНІЙ ТА ДІЛОВІЙ СФЕРАХ

THE STATE LANGUAGE AS A TOOL OF PROFESSIONAL COMMUNICATION IN THE PUBLIC AND BUSINESS SPHERES

Тараненко А.В.,*orcid.org/0000-0002-5357-4759**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти**Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»**Дніпропетровської обласної ради***Суліма Л.В.,***orcid.org/0009-0005-1795-7663**викладач кафедри української та іноземних мов**Уманського національного університету***Чала А.Г.,***orcid.org/0000-0002-5915-0965**кандидат педагогічних наук, доцент,**доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання**Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради*

Сучасна концепція розвитку державної мови позиціонує її не тільки ефективним інструментом комунікації, але й засобом впливу на суспільну свідомість. Укріплення позицій національної української мови виступає стимулом для ефективного освітньо-культурного поступу, а також посилення ефективності мовної політики українських медіа, контролю освітнього середовища та комунікаційного поля соціальних платформ, стійкого розвитку сфери публічної комунікації. У статті обґрунтовано, що мовні норми виступають на сьогодні маркером ідентичності, лояльності та управлінської культури, важливим стимулом сталого розвитку, основою формування національної ідентичності та суспільної консолідації. Зміни у наративах професійної комунікації позиціонуються своєрідними маркерами суспільного розвитку, впливу процесів глобалізації та цифровізації, що на сьогодні надають державній українській мові відкритості, динамічності, інтегрованості. У статті здійснено розширений аналіз потенціалу національної мови в контексті інструменту професійного спілкування у публічному дискурсі та бізнес-середовищі, котрі зазнають значної суспільно-політичної динаміки, при цьому лексичні та стилістичні зміни націлені на точність, формальність, логічність та нормативність спілкування. Доведено, що дослідження тенденції інтеграції національної мови у професійне комунікаційне поле позиціонуються важливою ланкою у когнітивній лінгвістиці та психолінгвістиці, що дає змогу диференціювати основні аспекти динаміки мовної ідентичності в сучасному глобалізованому просторі. Акцентовано, що державна мова наразі зазнає поетапної трансформації з символу культурної ідентифікації у активний стратегічний управлінський ресурс, що стимулює створення єдиного ціннісного простору і підтримує публічний імідж репрезентантів ділової та публічної галузей.

Ключові слова: державна мова, національна мова, професійна комунікація, мовні норми, офіційно-діловий стиль, усне професійне спілкування, комунікативна поведінка.

The modern concept of the development of the state language positions it not only as an effective communication tool, but also as a means of influencing public consciousness. Strengthening the position of the state Ukrainian language is an incentive for effective educational and cultural progress, as well as increasing the effectiveness of the language policy of the Ukrainian media, control of the educational environment and the communication field of social platforms, and sustainable development of the sphere of public communication. The study is devoted to an in-depth analysis of the phenomenon of the state language in the context of a tool for the formation of modern professional communication in the conditions of the growing importance of the Ukrainian language in the administrative, public and business spheres. It is substantiated that today the language serves as a marker of identity, loyalty and management culture, an important incentive for sustainable development, the basis for the formation of national identity and social consolidation. The definition of language management is considered as systematic targeted measures to regulate and support the integration of the state Ukrainian language into all vectors of professional communication of a certain organization. The article implements an extended analysis of the potential of the state language as a tool of professional communication in public discourse and the business environment, which are experiencing significant socio-political dynamics. It is emphasized that the state language is currently undergoing a phased transformation from a symbol of cultural identification into an active strategic management resource that stimulates the creation of a single value space and supports the public image of representatives of the business and public sectors.

Key words: state language, national language, professional communication, language norms, official business style, oral professional communication, communicative behavior.

Постановка проблеми. На тлі процесів державотворення у часі сучасних викликів, зважаючи на активну модернізацію освіти, ділових стандартів та структур публічного управління, роль державної української мови невідмінно зростає. Мовні норми наразі стають не лише неодмінним інструментом ділової комунікації, а й фактором лояльності та ідентичності, іміджу організації у діловому та публічному просторах.

Управління мовною поведінкою – лінгвоменеджмент – позиціонується новою міждисциплінарною концепцією просування наративів національної мови у всі вектори комунікативної поведінки в рамках функціонування організації, стратегічним інструментом протидії маніпулятивним впливам, засобом укріплення позицій української мови у публічному просторі. Реалізація мовної політики в кризових умовах суспільного розвитку, зважаючи на численні виклики сьогодення (історичне віддуння сформованої двомовності, дезінформаційні атаки, низька ефективність галузевого правового регулювання тощо) актуалізує необхідність комплексного дослідження феномену державної мови як практичного інструменту підтримки дерусифікації комунікаційного простору, укріплення національної ідентичності та суспільної консолідованості у інформаційному полі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема динаміки державної мовної політики в часі війни в Україні набула особливої актуальності в науковому дискурсі. В низці сучасних публікацій (зокрема, М. Бойко [1], О. Мельничук [2], Т. Гмиря [3]) розглядаються особливості державної мовної політики як практичного інструменту державотворення та національної безпеки. Вагомий внесок у дослідження проблематики формування новітнього комунікаційного простору національною мовою у діловій сфері реалізовані такими авторами, як Ф. Karakale [4], Т. Грінченко [5], А. Березовенко [6], котрі обговорюють питання мовної ідентичності як основи національної самоідентифікації суспільства. Ряд досліджень (F. Gilardi та ін. [7], L. Kharchuk [8]) присвячені правовим аспектам впровадження державної мовної політики, удосконаленню освітньо-культурної стратегії за посередництвом медіаграмотності та розширення україномовного контенту. У той же час, Н. Дзеньдзюра [9] розглядає стилі публічної взаємодії в контексті популяризації національної мови як безальтернативного інструменту усної професійної комунікації. Здебільшого, сучасні науковці наголошують, що суспільна криза формує нові можливості для

укріплення національної ідентичності за допомогою інструментів мовлення та комунікативної поведінки.

Дефініція лінгвоменеджменту позиціонується відносно новою у контексті ділового та публічного спілкування в межах українського наукового дискурсу. Теоретико-методологічна основа феномену сформована ученими І. Khoma та ін. [10], V. Kulyk [11], Т. Plekhanova [12]. Системне управління мовною поведінкою у суспільстві виступає на сьогодні ефективним інструментом бізнес-стратегії, розподілу ресурсів для забезпечення мовного статусу та розвитку мовного корпусу. Мовне планування, на переконання науковців, має включати заходи з інтеграції державної мови в публічний простір та ділову сферу. У науковому полі ідеї лінгвоменеджменту просували Г. Лукаш, О. Анісімова [13], Н. Шеремета [14], G. Sanden [15] та ін. Водночас системне осмислення державної мови як інструменту формування автентичного національного публічно-ділового простору перебуває на етапі формування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на значну кількість галузевих досліджень, недостатньо дослідженими залишаються практичні інструменти лінгвоменеджменту для укріплення позицій державної мови в якості ефективного інструменту професійного спілкування в межах ділової комунікації та процесів публічного управління.

Постановка завдання (формулювання цілей статті). Оцінка ефективності державної мовної політики України вбачається необхідним кроком для формування дієвих механізмів протидії маніпуляції національною свідомістю суспільства. Особливої уваги потребує дослідження потенціалу національної мови в формуванні єдиного простору ділової комунікації та посилення її впливу на розвиток публічного управлінського простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепцію професійної комунікації необхідно розглядати як систему норм, цінностей, традицій, що формують спосіб взаємодії в колективі. В рамках публічного та ділового простору мовні норми чинять значний вплив на укріплення іміджу компанії, фіксуючи провідні способи мислення та ідентичності для ефективного обміну інформацією та нівелювання комунікаційних бар'єрів. Сфера усного професійного спілкування, що поєднує широке коло мовленнєвих ситуацій та фахових завдань, містить в основі концепти емоційного інтелекту, толерантності, етики, субординації й готовності до конструктивного діалогу [16].

На відміну від традиційної державної мовної політики, що акцентує увагу на загальній векторності розвитку різних сфер суспільного життя, мовне управління (лінгвоменеджмент) зосереджує зусилля на запровадженні та регулюванні використання єдиної державної мови на корпоративному рівні чи у публічному мовленні. Процес ускладнюється дуальним характером правового забезпечення галузі [17]. Наприклад, згідно з нормами чинного українського законодавства працівника не можна змушувати спілкуватися українською проти його волі, водночас норми Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII позиціонують українську мову обов'язковою у сфері державного управління, публічних комунікацій та офіційного діловодства, що є основою для формування єдиного мовного простору в управлінні та підкреслює роль української мови як основного інструмента офіційної комунікації, підтримки корпоративної культури та утвердження національної ідентичності [18].

Такий правовий дуалізм слугує причиною проблеми двомовності й у бізнес-діяльності. За соціологічними даними, після 2022 року частка громадян, які вживають українську у побуті, зросла до 58% (сумарно повністю та переважно), що є історичним максимумом [19]. Така тенденція демонструє потенційне зростання ролі державної української мови у діловій сфері. Водночас, виникає необхідність ефективного лінгвоменеджменту на рівні організації, що включатиме, поруч із формальними процедурами, просвітницькі й мотиваційні заходи.

Як свідчать результати соціологічного опитування, проведеного дослідницькою групою

«Рейтинг» [20], за перший рік повномасштабної війни в Україні 22% населення перейшли на постійне використання української мови, при цьому найвищі показники застосування національної мови традиційно характерні для західних регіонів (рис. 1). Особливо помітне зростання спостерігається у південних та східних регіонах, зважаючи, що для третини місцевих жителів російська є рідною мовою.

Державними інституціями надається практична підтримка «українізації» ділового середовища. Зокрема, окрім вищезазначеного Закону, у 2019 р. було ухвалено Стратегію популяризації української мови до 2030 року [21]. Корпоративна мовна політика стає компонентом стратегії актуалізації соціальної відповідальності бізнес-сектору, що володіє стратегічною важливістю для укріплення національної ідентичності.

Ключовими рішеннями в контексті укріплення позицій державної мови у середовищі публічності та бізнесу вбачаються офіційне закріплення її основною мовою ділового спілкування, встановлення обов'язковості перекладу офіційних документів державною мовою, організація цільових освітніх програм із розвитку мовних компетенцій службовців. Ефективним додатковим підходом вбачаються цільові ініціативи з популяризації української мови у неформальному середовищі – тематичні «мовні» дні, «україномовні сніданки» чи кава-брейк, що сприяють закріпленню мовних навичок без жодного тиску в доброзичливій атмосфері.

Такий підхід сприяє укоріненню нових стандартів якості комунікації всередині компанії та забезпечує відповідність діяльності організації сучасним суспільним очікуванням. Загалом, лінгвоменеджмент у діловій сфері тісно пов'я-

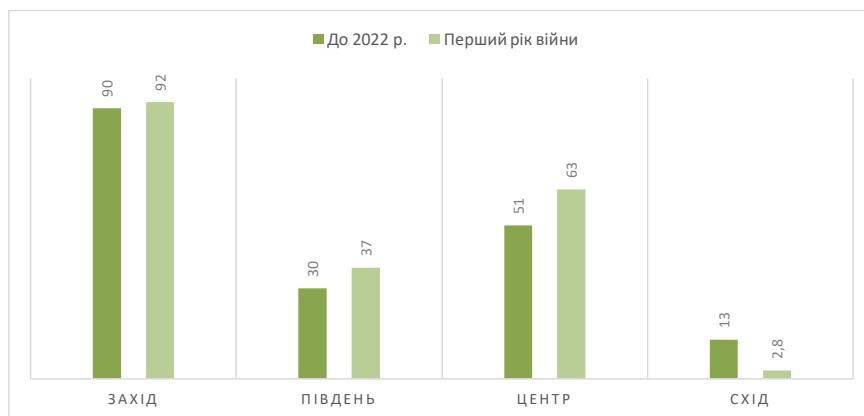

Рис. 1. Постійне використання державної мови у комунікації, % населення

Джерело – [20]

заний із процесами формування ідентичності та суспільної позиції, а впровадження української мови пріоритетною у корпоративному середовищі є ефективною відповіддю на актуальні суспільні виклики. Особлива роль при цьому відводиться особистому прикладу керівників компаній, що визначають стандарт мовної поведінки для всього колективу, формують імідж компанії у бізнес-середовищі.

Державна українська мова у публічній та діловій сфері наділена низкою стилістичних і лексичних особливостей, які є гарантом ефективності професійної комунікації в офіційно-діловому стилі. Ключовим компонентом слугує управлінська та бізнес-термінологія, яка включає загальнонавчани ділові дефініції та вузькоспеціалізовані терміни. Лексика у обох галузях відзначається досить високим рівнем нормативності та стандартизації, адже ділова комунікація потребує чіткого та однозначного трансферу інформації. Водночас стилістика української мови у професійній комунікації зазначених сфер детермінується офіційно-діловим стилем, для якого властивими є формальність, лаконічність, логічність. У сфері ділової комунікативної поведінки активно застосовуються стандартні фразеологічні звороти та кліше, усталені мовні конструкції, котрі сприяють швидкому опрацюванню офіційних документів. Усталені мовні норми гарантують формальність та однозначність висловлювань.

Динаміка сфери усної професійної комунікації ставить нові вимоги до гнучкості у використанні мовних засобів. При цьому необхідно зауважувати, що надмірний офіціоз у спілкуванні, як і недоречне спрощення усталених кліше, можуть ускладнювати чи деформувати векторність сприйняття важливої інформації. В даному контексті особливої ваги набуває й мовний етикет, що передбачає використання доречних стилістичних засобів та влучних тональних варіацій для більшої результативності дискурсу, попередження ризиків конфліктних чи двозначних ситуацій, пошуку компромісу в діалозі. Ключовими бар'єрами у даному випадку вбачаються надмірне залучення складної термінології, недотримання відповідності офіційному стилю комунікації, калькування іншомовних конструкцій без необхідності. Чистота мови, що є державною, має бути пріоритетом та сталою позицією мовця, незалежно від характеру дискурсу – публічного чи ділового.

Унікальні риси та мультифункціональний характер української мови потребують індивідуалізації стратегій її інтеграції у щоденну комуні-

кацію та ретельного дотримання пріоритетності в усіх сферах спілкування. Особливої уваги потребує на сьогодні процес цифровізації професійного спілкування, що трансформує усталені мовні практики у діловій сфері та публічній комунікації. Глобалізація впливає на динаміку української мови, транслуючи міжнародні тенденції та сприяючи динаміці словникового складу під впливом запозичень. Окрім того, незворотний поступ цифрових технологій активно змінює характер ділової комунікації, що неодмінно відображається на мовній практиці управлінців та гравців бізнесу. Проте навіть такі малоконтрольовані процеси можна використати у просуванні наративів державної мовної політики, залучаючи дискурс інфлюенсерів, адже специфіка мовлення лідерів часто стає вірусною та набуває миттєвого поширення у відповідному професійному середовищі.

Цифровий формат комунікації потребує інтеграції особливих правил ведення ділової кореспонденції для збереження високого рівня професійної взаємодії. Дійові особи у бізнес-середовищі та сфері публічного управління потребують актуалізації навичок ділового письма, риторики, виступів, чого можна досягнути шляхом проведення тренінгів та цільових курсів з розвитку комунікативних навичок.

Необхідно зауважити, що лінгвоменеджмент є динамічною концепцією, що визначається характером впливу розвитку технологій та глобалізації на засоби мовлення. На сьогодні цілеспрямована мовна політика трансформує феномен мови з норми в активний інструмент організаційного розвитку і національної єдності. З метою забезпечення збереження та розвитку мовної національної ідентичності в умовах глобалізації необхідними вбачаються заходи в рамках державної мовної політики, що передбачають: забезпечення високого рівня якості мовних компетенцій в середовищі вищої освіти; інтеграцію різнопланових суспільних мовних ініціатив; популяризацію україномовного контенту в медіапросторі та соціальних мережах; підтримку сучасних технологій мовного удосконалення; популяризацію української мови як інструменту для міжнародної комунікації.

Рівень розвитку мовної та національної ідентичності визначається, значною мірою, результатами впровадження державної мовної політики, інтеграції її наративів у різні сфери професійного спілкування в офіційно-діловому стилі. Потуги щодо підтримки розвитку державної мови мають бути спрямованими на підтримку мовної ідентичності у діловому спілкуванні та публіч-

ному дискурсі як в межах України, так і рамках міжнародної співпраці, що дозволить укріпити імідж та позиції в мовній картині ділового світу.

Висновки. Затвердження української мови як офіційної дозволяє не лише виповнити законодавчі норми, але й укріплювати колективні цінності, пов'язані з національною самоідентифікацією, посилювати соціальний капітал організації, інтегрувати мовну політику в загальну стратегію корпоративної соціальної відповідальності. Державна мова у професійній комунікації ділової та публічної сфер відіграє ключову роль у встановленні продуктивної взаємодії, при цьому лексичні та стилістичні особливості націлені на точ-

ність, формальність, логічність та нормативність спілкування.

Оволодіння тонкощами мовленнєвої культури в межах професійної комунікації в бізнесі та публічному управлінні на тлі загальної цифровізації суспільних процесів дозволить підсилити мовну компетентність учасників комунікації та відповідатиме усталеним нормам міжнародної практики ділового мовлення. Зважаючи на це, подальше просування наративів пріоритетності державної мови набуває культурологічного сенсу, адже якість професійної комунікації потребує трансферу нових мовних засобів у сучасному полікультурному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко М. І. Мовне законодавство і проблеми мовної політики в Україні. *Молодий дослідник*. 2023. №1. С. 5–8. <https://mold.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/3>
2. Мельничук О. О. Вплив глобалізації на розвиток української мови. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Сер. Філологія*. 2012. Вип. 315. С. 163–167.
3. Гмиря Т. П. Значення української мови в сучасному бізнес-середовищі. *Українські студії в європейському контексті: зб. наук. пр.* 2024. № 9. С. 22–26. http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol9_2024.pdf#page=23
4. Karakale F. Language Impasse in Bilingual Societies: The Case of Ukraine and Russia-Ukraine War. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*. 2022. №5(10). Pp. 482–501. <https://doi.org/10.35235/uicd.1177819>
5. Грінченко Т. Мовна політика як чинник національної безпеки України. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень*. 2021. № 3. С. 88–102. http://law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2018/9.pdf
6. Березовенко А. Суспільно-політичний наратив, мовна політика та риторика в українсько-російських відносинах: пострадянський досвід. *Український історичний журнал*. 2025. №6. С. 196-218. <https://doi.org/10.15407/uhj2025.06.196>
7. Gilardi F., Gessler T., Kubli M., Müller S. Social media and political agenda setting. *Political communication*. 2022. №39(1). Pp. 39–60. <https://doi.org/10.1080/10584609.2021.1910390>
8. Kharchuk L.V. Lexical and semantic norms in formation of stage official language competency. *Visnyk Universitetu Imeni Alfreda Nobelya. Seriya: Filologichni Nauki*. 2021. №2. Pp. 228–236. DOI: 10.32342/2523-4463-2021-2-22-22
9. Дзеньджюра Н. Державний менеджмент мовної політики в Україні. *Освіта регіону*. 2017. № 1. С. 71–77.
10. Khoma I., Fedushko S., Kunch Z. Media manipulations in the coverage of events of the Ukrainian revolution of dignity: Historical, linguistic, and psychological approaches. *CEUR Workshop Proceedings*. 2020. №2616. Pp. 25–38. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2407.17425>
11. Kulyk V. Language shift in time of war: The abandonment of Russian in Ukraine. *Post-Soviet Affairs*. 2024. №40(3). Pp. 159–174. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2024.2318141>
12. Plekhanova T. Language policy and its media representation in post-war Ukraine: Implications for identity and inclusivity. *Amazonia Investiga*. 2023. №12(71). Pp. 223–232. <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2597>
13. Лукаш Г., Анісімова О. З історії мовних кліше діловодства та документознавства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С. 23–28.
14. Шеремета Н. П. Законотворчі ініціативи – перший крок мовного менеджменту в Україні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2018. Випуск 47. С. 137–141.
15. Sanden G. R. Language management x 3: A theory, a sub-concept, and a business strategy tool. *Applied Linguistics*. September 18, 2014. doi:10.1093/applin/amu048.
16. Скачкова І. В. Цифрова комунікація у сфері бізнесу та управління. Київ: Видавничий дім «Комп'ютерпрес», 2020. 344 с.
17. Гольцберг М. С. Сучасні тенденції розвитку ділового мовлення в умовах глобалізації. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2019. 289 с.
18. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. *Голос України*. 2019. № 90. С. 5-12. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

19. Українська національна мовна особистість як феномен лінгводидактики : сучасні технології розвитку : монографія / за ред. С. Шевчук, Київ : Видавництво УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 179 с.

20. Комплексне дослідження: Як війна змінила мене та країну. Підсумки року. *Rating Group*, 2023. <https://www.ratinggroup.ua/news/kompleksne-dosl-dzhennya-yak-v-yna-zm-nila-mene-ta-kra-nu-p-dsumki-roku>

21. Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава». Розпорядження КМУ № 596-р від 17.07.2019 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026